

TOMASZ GAŁKOWSKI CP

*Wydział Prawa Kanonicznego**Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*

CHARYZMAT ZAŁOŻYCIELSKI ŚW. PAWŁA OD KRZYŻA

1. Wprowadzenie. 2. Święty Paweł na drodze rozeznania woli Bożej. 3. Znaki Opatrzności na drodze do zatwierdzenia Reguły oraz Zgromadzenia. 4. Święty Paweł – ojciec w braterskiej wspólnotcie

Słowa kluczowe: św. Paweł od Krzyża, rozeznanie, charyzmat, wspólnota, zgromadzenie

1. WPROWADZENIE

Święty Paweł od Krzyża (Paweł Danei), jak zostało ujęte w pierwszym zdaniu Konstytucji Zgromadzenia Pasjonistów z 1984 r., „zgromadził towarzyszy, aby, żyjąc wspólnie, głosili ludziom Ewangelię Chrystusa”¹. Takie sformułowanie odbiega zasadniczo w swym brzmieniu od pierwszego numeru wszystkich poprzednich Reguł zatwierdzonych przez Stolicę Apostolską, w którym Paweł przedstawił cel istnienia Zgromadzenia². Między dwoma ujęciami istnieje wewnętrzna jedność. Gromadził w jakimś konkretnym celu. Cel nadawał sens działaniu. Zgromadził towarzyszy, by nadać ich życiu sens i trwałą formę, która ten sens wyraża i podtrzymuje. Temu zadaniu poświęcił niemal całe swoje życie, dążąc do zatwierdzenia stylu

¹ *Konstytucje Zgromadzenia Męki Jezusa Chrystusa 1984*, w: *Reguła i Konstytucje Zgromadzenia Męki Jezusa Chrystusa*, Rzym 1984, n. 1.

² Najstarszy zachowany tekst Reguł z 1736 r. (tzw. *textus Altieri*) oraz ostatni tekst zaaprobowany za życia św. Pawła przez Piusa VI (1775), zawierają jednakowe sformułowanie: „To Zgromadzenie ma ten sam cel, jaki ma każdy chrześcijanin, a tym bardziej duchowny: mianowicie dokładne zachowanie tak przykazań Bożych jak też i rad ewangelicznych stosownie do sił każdego i wymagań własnego stanu”; *Reguła i Konstytucje Zgromadzenia Kleryków Bosych Najświętszego Krzyża i Męki Pana Naszego Jezusa Chrystusa 1775*, rozdz. I, w: *Reguła i Konstytucje Zgromadzenia Męki Jezusa Chrystusa*, dz.cyt., 7. Synopsa tekstów Reguł Zgromadzenia została opublikowana przez F. Giorgini, *Regulae et Constitutione Congr. SS.mae Crucis et Passionis D.N.J.C. Editio Critica Textuum*, Romae 1958.

życia wspólnoty jako stabilnej formy w Kościele. Do całego tego procesu celowo stosuję określenie „zatwierdzenie” (aprobata) zamiast powszechnie używanego „założenie”, które sprawiło, że w historii życia zakonnego i duchowego św. Paweł powszechnie uważany jest za założyciela pasjonistów.

Przez członków Zgromadzenia jest natomiast wzywany w modlitwach jako „ojciec”, który „gromadził towarzyszy” i szukał rozproszonych dzieci. Sformułowanie „ojciec” bardziej niż „założyciel” odzwierciedla nie tylko stosunek (zwyczajowy) zakonników do św. Pawła, lecz wskazuje na charakter wspólnoty wynikający z inspiracji, które stały u początków Zgromadzenia. Sam św. Paweł nigdy nie nazywał siebie założycielem. Podkreślał, że Zgromadzenie jest dziełem Boga, a on sam jest jedynie wykonawcą Jego woli. Dążył do utwierdzenia i zatwierdzenia tego, co Bóg postanowił (założył) w swoim zamyśle. Zadaniem Pawła było podjęcie działań zmierzających do urzeczywistnienia woli Boga w Kościele. Paweł nie zakładał wcześniej (miał pomysł), że coś założy. Nie zakładał, gdyż nie miał takiej władzy. Zatwierdzenie Zgromadzenia było rozpoznaniem autentyczności stylu życia, którego św. Paweł nie wiązał ze swoją osobą.

Pierwsze zdanie obowiązujących Konstytucji Zgromadzenia dokładnie określa zadanie, przed którym stanął św. Paweł. Miał on zgromadzić towarzyszy. Gromadzenie nie polega jedynie na zebraniu w jednym miejscu wielu elementów (współistnienie, życie wspólne), ale uczynienie z nich całości. Paweł gromadził towarzyszy jego drogi, idących nie obok niego, ale dzielących z nim określony styl życia (życie braterskie we wspólnocie). Jego centrum stanowi obecność *memoria Passionis*, a formę nadaje mu stabilna struktura Zgromadzenia, którego członkowie postępują zgodnie z Regułą zaaprobowaną przez Kościół. Z pełnym przekonaniem św. Paweł nazywany jest przez pasjonistów ojcem, „który rozproszone dzieci Boże zgromadził w jedno” (J 11, 52).

Akcentowanie elementu założycielskiego odsuwa na dalszy plan postać i postawę ojca. Ogranicza również pojmowanie więzów istniejących pomiędzy synami, a więc braćmi, i w konsekwencji ztraca rzeczywistość wspólnoty (stąd życie braterskie – życie braci we wspólnocie, a nie życie wspólne). Dodatkowo kwestią wątpliwą jest uznanie odpowiedniego momentu założycielskiego Zgromadzenia: czy jest nim fakt obłóczyn św. Pawła w Castellazzo (21.11.1720), kiedy wokół nie było zgromadzonych towarzyszy, czy śluby prywatne św. Pawła złożone w 1721 r. w Rzymie, czy pozwolenia na gromadzenie towarzyszy wydane przez Benedykta XIII w 1725 r., czy pierwsze zatwierdzenie Reguł przez Benedykta XIV w 1741 r., czy oficjalne zatwierdzenie Zgromadzenia przez Klemensa XIV w 1769 r.? Odpowiedź na to pytanie uzależniona jest od kryteriów, które się stosuje. Proponuję przedstawić dzieło Pawła nie w kluczu założycielskim, opartym na spełnieniu formalnych wymagań, lecz w odniesieniu do boskiego nakazu gromadzenia towarzyszy. Oba te wymiary w życiu Pawła współlistnieją i się przenikają.

W tradycji Zgromadzenia uważa się za jego początek dzień obłóczyn św. Pawła, w którym rozpoczyna w samotności czterdziestodniowe rekolekcje. To statyczne ujęcie bliskie jest historykom i statystykom³. W momencie obłóczyn Paweł nie ma

³ W życiu Pawła w odniesieniu do jego działalności założycielskiej odróżnia się kilka charaktery-

jasno określonej wizji swojego przyszłego życia, a tym bardziej przyszłego zgromadzenia zakonnego. Podczas rekolekcji spisuje nieoczekiwanie i bez żadnego wcześniejszego planu Regułę przyszłego zakonu, której autorstwa sobie nie przypisuje. Odczuwa wewnętrzny głos, który mu ją dyktuje. Kolejne lata życia Pawła ukazują jego działania zmierzające do urzeczywistnienia konsekwencji wynikających z opisanego w Regule stylu życia i gromadzenia towarzyszy. Dzięki Regule życie Pawła nabiera jasno określonego wymiaru. Wie, jak ma wyglądać i wie, że nie w samotności, lecz w towarzystwie braci. Jest to jeden i ten sam styl życia przenikający tych, którzy się wokół niego zgromadzą.

2. ŚWIĘTY PAWEŁ NA DRODZE ROZEZNANIA WOLI BOŻEJ

Święty Paweł nie od razu zrozumiał i odczytał zadanie, jakie Bóg mu zlecił. Bóg objawiał je stopniowo i nie zawsze było ono dla Pawła jednoznaczne. Na jego życie realizowane we wspólnocie wywarły wpływ dwa wydarzenia. Pierwszym było wewnętrzne oświecenie, którego doznał w 1713 r. Rezultatem tego wydarzenia było doświadczenie – w sensie biblijnym – poznanie Boga, które dokonuje się w pełni w miłości przez zjednoczenie z misterium paschalnym Chrystusa. Mistyczne doświadczenie zmienia jego styl życia codziennego. Jest to nadal życie rodzinne, w którym modlitwa i pokuta przenikają codzienność i w przyszłości, choć Paweł nawet o tym nie myśli, staną się elementami wyznaczającymi życie wspólnoty zakonnej. Elementy spójne przyszłej rodziny zakonnej kształtują swoją formę w najbliższym środowisku rodzinnym, nawet jeśli to było wbrew woli Pawła (chęć uczestnictwa w krucjacie Wenecji przeciw Turkom w 1715–1716⁴), a wynikało z potrzeb rodziny. Obecność „przemienionego” Pawła wpływała znacznie na sposób życia jego rodziny, która, przekonana o nadzwyczajności wydarzeń w jego życiu, czerpała z postawy Pawła pewność Bożej opieki nad nią. Dla rodzeństwa nie był tylko bratem, ale i mistrzem, którego życie wpłynęło później na wybór drogi zakonnej przez dwóch braci (Jana Chrzyciciela, Antoniego)⁵. Środowisko rodzinne ubogaca się postawą Pawła, ale nie ingeruje w jego wybory i nie steruje jego życiem. Paweł żyje świadomością niezależności. Przenika rodzinę swoim duchem i spełnia swoje obowiązki rodzinne. Początek nowego życia w środowisku rodzinnym, chociaż znacznie ograniczający chęć życia Pawła, porzucającego wszystko dla swojego Boga, jest drogą, po której

stycznych dla rozwoju Zgromadzenia etapów: eremicki (1720–1726), prawny (1727–1775) i rozwoju Zgromadzenia (1737–1775); J. Mead, *St. Paul of the Cross. A Source / Workbook for Paulacrucian Studies*, New Rochelle, New York 1983, 12.

⁴ Podjęcie decyzji o walce przeciw Turkom i zaciągnięcie się do wojska ukazuje kolejny rys postawy i duchowości św. Pawła. Decyzja oddania życia w obronie wiary podjęta pod wpływem nawrócenia jest konsekwencją wzrastającego poczucia powagi zagrożenia Chrystusowego krzyża, ale też kształtuje w Pawle świadomość Kościoła, przez który przemawia Chrystus i którego należy zawsze słuchać. Ta postawa będzie stale obecna w trakcie starań Pawła o zatwierdzenie Reguł i dokonywania w nich zmian; F. Giorgini, *Storia della Congregazione della Passione di Gesù Cristo, vol. I. L'epoca del Fondatore (1720–1775)*, Pescara 1981, 61.

⁵ E. Zoffoli, *S. Paolo della Croce. Storia Critica*, vol. 1, Roma 1963, 127.

Bóg go prowadzi, a której ostatecznym rezultatem ma być braterska wspólnota żyjąca w kontekście społeczno-kulturowym.

Święty Paweł nabywa doświadczenia życia modlitwą i pokutą w gronie rodzinnym. Ta forma życia pośród najbliższych łączy podziw i akceptację rodziny wraz z uznaniem słuszności obranej drogi oraz utwierdza Pawła w przekonaniu o możliwości jej realizacji wraz z innymi. Nie jest na niej sam. Poza rodziną i zaangażowaniem w działalność konfraterni Paweł nie ma żadnego doświadczenia życia we wspólnocie. Zdaje sobie jednak sprawę, że życie w podobnej wspólnocie rodzinnej, za którą będzie odpowiedzialny jako mąż i ojciec, stoi w sprzeczności z możliwością oddania się całkowicie Bogu. Odrzuca możliwość dziedziczenia dóbr związaną z koniecznością zawarcia małżeństwa.

Zdecydowane podjęcie przez Pawła nowego życia w środowisku rodzinnym kształtuje dwa wymiary jego powołania: doświadczenie jedności mimo różnorodności przy jednoczesnym doświadczeniu inności w nowej i poszukiwanej formie jedności. Między środowiskiem rodzinnym a przyszłym zakonnym pojawia się linia demarkacyjna. Więzy tworzące nową rodzinę będą oparte na całkiem innym jednoczącym spoiwie.

Dwudziestokilkuletni okres życia Pawła w rodzinnym gronie, a także działalność Pawła po nawróceniu i podjęciu prezesury w konfraterni św. Antoniego⁶ ukształtowała w nim cechy typu przywódczego. Jednak predyspozycje ku temu można już dostrzec w dziecięcych latach życia Pawła w jego zażyłości z rodzeństwem, zwłaszcza z bratem Janem Chrzycielem, który potwierdzał jego wybory i duchową drogę, stając się ostatecznie drugim po Pawle pasjonistą. Biograf Pawła stwierdza, że „Paweł był zawsze przywódcą. Nie zawsze udawało mu się realizować swe przywództwo, ale nigdy się nie zdarzyło, by z tego powodu stał się szeregowcem”⁷. Charakterystycznym rysem tej zdolności była umiejętność gromadzenia wokół siebie towarzyszy oraz organizowanie życia opartego na równości i braterstwie. Miał liczne grono przyjaciół, z których kilku wybrało następnie stan życia kapłańskiego lub zakonnego.⁸ Wynikało to z faktu, że przez innych był uznawany za nosiciela i gwaranta jednoczącej inspiracji. Bóg wybrał w Pawle właściwą osobę do realizacji swojego dzieła, a naturalne predyspozycje Pawła przeradzały się stopniowo w duchowe ojcostwo.

Drugim elementem, który wpłynął na dalsze losy Pawła, była seria wydarzeń doświadczonych przez niego w latach 1717–1720. Poprzez wewnętrzne natchnienia i wizje intelektualne wykrystalizowały się następne cechy duchowości Pawła, na których jak na fundamencie, utworzy się przyszłe Zgromadzenie. Podczas pierwszego doświadczenia wewnętrznego, doznanego w 1717 r. (nieprzypadkowo dokonało się w pobliżu samotnie stojącego kościółka S. Madonna del Gazzo), Paweł odczuł wielkie

⁶ Pius od Imienia Maryi, *Żywot św. o. Pawła od Krzyża założyciela Zgromadzenia Św. Krzyża i Męki P. N. Jezusa Chrystusa OO. Pasjonistów*, Kraków 1929, 18.

⁷ A. Lippi, *Sylwetka duchowa św. Pawła od Krzyża*, tłum. z wł. W. Linke, w: *Przeżyć własną śmierć. Sylwetka duchowa i wybrane pisma św. Pawła od Krzyża*, red. W. Linke, Warszawa 1999, 49.

⁸ P.F. Spencer, *As a Seal Upon Your Heart. The Life of St Paul of the Cross Founder of the Passionists*, Rome 1994, 29–30.

pragnienie usunięcia się w samotność. Żyjąc nadal pośród rodzinnych obowiązków, owo pragnienie samotności rozwija się coraz mocniej i przechodzi od izolacji geograficznej ku samotności wewnętrznej, możliwej do realizacji w jakimkolwiek miejscu. Urzeczywistnia się jednak nadal w życiu rodzinnym. Do wcześniejszych wyznaczników życia Pawła, modlitwy i pokuty, dołącza aspekt samotności. Pragnienie życia pokutnego zostaje wzmocnione przez kolejne natchnienie (koniec 1717 r.), w którym Paweł doświadcza iluminacji odzienia w postaci czarnej i ubogiej tuniki i życia w całkowitym ubóstwie. Pokuta i ubóstwo, wyrażone w postaci tuniki, modlitwa i samotność są dla Pawła wyraźną wskazówką opuszczenia świata i oddalenia się w samotność. Wie z pewnością, że jego przyszłe życie wymaga porzucenia świata. Nie wie jednak, w jakiej formie: życie pustelnicze czy w jednym z istniejących zakonów. Nie pojawia się żadna idea ani natchnienie sugerujące powołanie do życia nowego instytutu zakonnego.

W następnym ze znanych impulsów duchowych Paweł odczytuje, że jego przyszłość nie będzie związana z żadnym z istniejących instytutów zakonnych. Nie do końca jednak rozumie natchnienie gromadzenia towarzyszy, by wspólnie z nimi ożywiać w duszach świętą bojaźń Bożą. Jak sam pisze, nie zdawał sobie sprawy z tego natchnienia, choć zawsze pozostawało w jego sercu. Kolejne boskie interwencje w życiu Pawła pozwalają mu coraz lepiej odczytywać wolę Boga względem siebie. W wewnętrznym widzeniu dostrzegł siebie odzianego w czarną tunikę, na której było wypisane imię *Jezus*. Nie wiadomo, czy Paweł był w stanie zrozumieć, że jest to kolejne, ale nie ostateczne objawienie. Imię Jezusa wypisane było w formie dopełniacza (*Jesu*), co sugerowałoby brakującą część, której Paweł jeszcze nie poznał. Ujrzał następnie siebie w duchu obleczonego w czarną tunikę z białym krzyżem (znak męki), pod którym było wypisane święte imię Jezusa. Ostateczne oświecenie wewnętrzne dało Pawłowi duchową wizję siebie obleczonego w czarny habit z imieniem Jezusa i znakami Jego Męki (krzyż powyżej serca). Dla Pawła ten znak był jednoznaczny. Zadaniem, które będzie ogniskowało jego życie, jest zgromadzenie towarzyszy, którzy wraz z nim będą nosić czarny habit żałobny na pamiątkę Męki Jezusa i ożywiać wdzięczną o niej pamięć (*memoria passionis*). Paweł oraz pierwsi jego towarzysze mają pełną świadomość, że dzieło, do którego został powołany i jego rezultat, który nabiera kształtów nie jakiejkolwiek grupy, lecz zakonu, jest wynikiem boskiej inspiracji i nakazu. Sam Paweł uwydatnia, iż po tych wewnętrznych wizjach Bóg wszczepił w niego coraz większe pragnienie zgromadzenia towarzyszy, by za zgodą Stolicy Apostolskiej dążyć do założenia w Kościele nowego zgromadzenia. Dodatkowo sam Bóg wlał w jego serce formę Reguły, której mają przestrzegać Ubodzy Jezusa⁹.

⁹ Powyższe natchnienia i wizje zostały przez Pawła przedstawione głównie w jego listach. Opisane zostały przez niemal wszystkich jego biografów. Szczegółowo zostały usystematyzowane z odwołaniem się do poszczególnych zapisów Pawłowych przez G.A. De Sanctis, *L'avventura carismatica di S. Paolo della Croce*, Roma 1975, 25–27; F. Giorgini, *Storia della Congregazione...*, dz.cyt., 61–69; E. Zoffoli, dz.cyt., 134–165.

Dość długi okres, w którym wyklarowało się powołanie Pawła, został zakończony. Rozpoczął się kolejny, który praktycznie trwa do jego śmierci w 1775 r., a śledząc kolejne zatwierdzenia Reguł aż po ostatek z 1984 r. trwa nieustannie. Ważne podkreślenia jest, iż nie chodzi jedynie o Zgromadzenie, które jest stabilną strukturą w życiu Kościoła, zatwierdzoną za życia św. Pawła, lecz o jego vitalność, którą wyrażają Reguły, o których aktualność dbał św. Paweł i po nim jego synowie, wzywając go zawsze jako ojca. Traktowanie Pawła w kategoriach jedynie założyciela może dać wrażenie odnoszenia jego osoby do postaci historycznej, wspominanej z okazji różnych rocznic i uroczystości, a do Reguły jako dokumentu o historycznych walorach deklaracji.

3. ZNAKI OPATRZNOŚCI NA DRODZE DO ZATWIERDZENIA REGUŁY ORAZ ZGROMADZENIA

Troska o wypełnienie woli Bożej poprzez organizację i zatwierdzenie Zgromadzenia przeplatała się w życiu św. Pawła z nieustanną troską o rozwój wspólnoty. Dwie rzeczy wzajemnie się warunkują. Nie można zatwierdzić Zgromadzenia, jeśli nie ma odpowiedniej liczby członków. Ale trudno jest również zgromadzić towarzyszy, jeśli siłą jednoczącą jest jedynie inspiracja osoby, wokół której podejmują oni formę życia niepoświadczoną wolą Kościoła. Ponadto nowa wspólnota w swych założeniach wykraczała poza przyjęte i akceptowalne formy życia zakonnego w Kościele ówczesnych czasów.

Wszystkie te trudności stanęły na drodze św. Pawła. Z większości z nich nie zdawał sobie sprawy. Ujawniały się, w miarę jak Paweł podejmował starania o zatwierdzenie Zgromadzenia. Sam wcześniej nie miał doświadczenia życia zakonnego. Mógł jedynie z zewnątrz przyglądać się życiu kapucynów w Castellazzo. Nie znał żadnej reguły zakonnej, nie wiedział, na czym polega zarządzanie zgromadzeniem zakonnym¹⁰, jakie środki finansowe potrzebne są do funkcjonowania wspólnoty zakonnej i przede wszystkim, jakie wymagania stawia Kościół ówczesnym i nowym zakonem. Dodatkowo nie miał żadnych protektorów w Rzymie. Mógł polegać na życzliwości kilku biskupów (bp. Gattinara z Aleksandrii, bp. Cavalieri z Troi¹¹), którzy byli jednak daleko i jeśli życzliwi Zgromadzeniu, to na zasadach obowiązujących w Kościele, które podporządkowywały nowe zakony władzy biskupiej. Paweł od samego początku się na to nie zgadzał. Taka sytuacja zagrażała wewnętrznej spójności oraz duchowi uniwersalności Zgromadzenia. Chciał bowiem, by Zgromadzenie mogło realizować swoje zadanie obecności pośród ludności najbardziej zaniedbanej duchowo i materialnie gdziekolwiek taka się znajduje¹². Dodatkowo wymagania

¹⁰ V.M Strambi., *La spiritualità di san Paolo della Croce*, Macerata 1994, 55.

¹¹ Biskup E. Cavalieri (Troia, Appulia) chciał udzielić św. Pawłowi i Janowi Chrzczicielowi (brat święceń kapłańskich, by mogli założyć klasztor w jego diecezji, do którego biskup chciał wstąpić. Zamiaru nie zrealizował z powodu swej śmierci w 1726 r.; Pius od Imienia Maryi, dz.cyt., 40.

¹² Formą prawnie zatwierdzoną dla nowo powstających zgromadzeń w czasach św. Pawła było życie wspólne pod jurysdykcją biskupów lub proboszczów; E. Sastre Santos, *La vita religiosa nella storia della Chiesa e della società*, Milano 1997, 741.

Kościół co do nowych form życia zakonnego opierały się na postanowieniach soborowych¹³ i decyzjach papieskich¹⁴, które utrudniały ich powstanie.

Warunki zewnętrzne założenia nowego Zgromadzenia nie były, najogólniej stwierdzając, sprzyjające. Paweł zatem z przyczyn obiektywnych nie mógł założyć Zgromadzenia, gdy udał się w tym celu po raz pierwszy do Rzymu już w 1721 r.¹⁵. Nie miał nawet okazji przedstawić swojej prośby, gdyż nie został dopuszczony przed odpowiednią władzę kościelną ze względu na strój biedaka i żebraka, w który był odziany¹⁶. Wydarzenie to jednak znacząco wpłynęło na dalsze losy Pawła i przyszłego Zgromadzenia. Przyjazny biskup Troi w Apulli Emil Cavalieri poczynił znaczące uwagi odnośnie do tekstu Reguły zaprezentowanej przez św. Pawła¹⁷. Pełen podziwu dla formy życia w niej przedstawionej stwierdził, że aktualny stan dzieła, któremu poświęca się św. Paweł nie stanowi podstawy do aprobaty Reguły i instytutu. Przyczyną jest stan osobowy wspólnoty w postaci dwóch braci świeckich, którzy nie są w stanie podjąć obowiązków związanych z wykonywaniem święceń, co do których Zgromadzenie zostało powołane. Poważnym utrudnieniem do przyjęcia święceń był również brak odpowiedniego zaplecza materialnego, które było koniecznym warunkiem ich otrzymania (*titulus ordinationis*). Z tym problemem Paweł będzie się zmagał przez wiele następnych lat, starając się o konieczną zgodę papieską na udzielenie święceń członkom Zgromadzenia. Biskup Cavalieri zaproponował rozwiązanie polegające na założeniu pierwszego klasztoru w jego diecezji i udzieleniu przez niego święceń kapłańskich braciom z tytułu ubóstwa (*titulo paupertatis*). Paweł od samego początku przeciwny był jakiegokolwiek formie uzależnienia od biskupa diecezjalnego. Jego zamiarem było bezpośrednie uzyskanie aprobaty od papieża. Chciał, by istnienie Zgromadzenia potwierdziło wolę Kościoła. Doświadczył tego podczas ćwiczeń duchowych w Castellazzo, pisząc w dzienniku, który sporządzał: „Wiem, że odczułem

¹³ Sobór Laterański IV w Konstytucji 13 stanowił: „aby zbytnia różnorodność zakonów nie wywołała w Kościele Bożym wielkiego zamieszania, stanowczo zakazujemy wymyślania w przyszłości nowych. Ktokolwiek będzie chciał wstąpić do zakonu, niech wybierze jeden z już zatwierdzonych”, Sobór Laterański IV (1215), *Konstytucje*, w: *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tom II (869–1312) Konstantynopol IV – Lateran I – Lateran II – Lateran III – Lateran IV – Lyon I – Lyon II – Vienne*, red. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2002, 251. Postanowienie soborowe zostało powtórzone na soborze Lyońskim II w Konstytucji II/23: „odnawiamy wspomnianą konstytucję i surowo zabraniamy, aby ktokolwiek w przyszłości wprowadzał nową regułę zakonną albo nową formę życia religijnego lub przyjmował habit nowego zakonu”, Sobór Lyoński II, *Konstytucje*, w: *Dokumenty Soborów Powszechnych...*, 445.

¹⁴ Reforma życia zakonnego Innocentego XII (1691–1700) zmierzała do likwidacji małych klasztorów i zachowania jedynie tych, w których można było praktykować regułę zakonną. Taką możliwość stwarzały klasztory, w których była przynajmniej biblijna liczba dwunastu zakonników; E. Sastre Santos, dz.cyt., s. 718.

¹⁵ V.M. Strambi pisze, że Paweł w tym czasie nie myślał o założeniu jednego klasztoru (*ritiro* – samotnia w tradycji Zgromadzenia), lecz chciał instytutu, który będzie istniał na jak najszerszym obszarze; V.M. Strambi, dz.cyt., 55.

¹⁶ F. Giorgini, *Storia della Congregazione...*, 95–96.

¹⁷ Uwagi biskupa E. Cavalieri dotyczące Reguł były dla Pawła nieocenioną wskazówką, dzięki której mógł dokonać odpowiedniej ich redakcji według wymagań Kościoła; *Consilia et annotationes Episcopi Cavalieri* w: F. Giorgini, *Regulae et Constitutione Congr. SS.mae Crucis et Passionis D.N.J.C. Editio Critica Textuum*, Romae: Verbum Crucis 1958, 151–154.

jakieś szczególne poruszenie, by udać się do Rzymu w sprawie tego Bożego cudu”¹⁸. Z życzliwością przyjął wszystkie uwagi biskupa Cavalieri, które w znacznej mierze dotyczyły organizacji, struktur, kształcenia członków, działalności duszpasterskiej Instytutu. Okazały się pomocą przy nowej redakcji tekstu Reguły¹⁹.

Nadprzyrodzona inspiracja Zgromadzenia i Reguły w połączeniu z lombardzkim temperamentem Pawła o cechach przywódczych wraz z brakiem praktycznego doświadczenia po jego stronie zostały skonfrontowane z postawą roztropności Kościoła, w którym ważne i wiążące decyzje podejmowane są po odpowiednim rozpoznaniu. To tłumaczy z jednej strony Pawłowe zaangażowanie wokół aprobaty Reguły i Zgromadzenia, a z drugiej strony trudności i warunki stawiane przez najwyższą władzę w Kościele.

Wątpliwości kurialnych urzędników watykańskich nie wynikały jedynie ze zwyczajowych form działania Kościoła w tak ważnych jak powstanie nowego Zgromadzenia sprawach. Nurty oświeceniowe w XVIII w. (Rousseau, Voltaire, który był rówieśnikiem Pawła), odwołujące się do racjonalizmu i naturalizmu, przenikające granicę Alp, nakazywały ostrożność w rozróżnieniu spraw Bożych od ludzkich. Nowe kierunki filozoficzne deprecjonowały życie religijne skupione wokół aktów modlitewnych i oddalenia od świata. Jego wartość była dostrzegana jedynie w praktycznej i materialnej użyteczności dla publicznego dobra. Odpowiedzią na wyraźną negację życia zakonnego w dotychczasowej formie była w Kościele nowa forma działalności instytutów odwołujących się bezpośrednio do ewangelii i urzeczywistniających dzieła miłosierdzia: szpitale, szkoły, służba biednym i starszym, działalność misyjna. U podstaw nowych instytutów znajdują się bezpośrednie odwołania biblijne do osoby Chrystusa jako Dobrego Pasterza, Zbawiciela Świata, Pana, który wysłał robotników na swoje żniwo²⁰.

Działania Pawła zmierzające do aprobaty nowego Zgromadzenia napotykały na wiele trudności, których przyczyny Paweł poznawał stopniowo. Bezpośrednim doświadczeniem tychże trudności były wymagania stawiane przez Stolicę Apostolską, która dostrzegała nowe nurty filozoficzne przenikające do wnętrza Kościoła przez ich akceptację ze strony wpływowych kardynałów. W tym duchu rodziła się również niechęć do instytutów zakonnych, czego pierwszą ofiarą stali się jezuici. Paweł idzie pod prąd. Zgromadzenie, w którym ma być praktykowana pokuta, samotność i skrajne ubóstwo, stało się jawnej opozycji do osiemnastowiecznego ducha. Trudno sobie wyobrazić, by w takiej sytuacji mogło liczyć na zatwierdzenie i powstanie. Niewzruszona wola i zaangażowanie Pawła wskazują wyraźnie, że nie analizował współczesnej mu sytuacji z punktu widzenia dominujących prądów oświeceniowych, lecz całkowicie się od nich uniezależniając, pozostał posłusznym boskim nakazom. Zgromadzenie nie miało być odpowiedzią i skutecznym lekarstwem na

¹⁸ Św. Paweł od Krzyża, *Relacja z ćwiczeń duchowych w Castellazzo*, tłum. z wł. W. Linke, w: *Przeżyć własną śmierć. Sylwetka duchowa i wybrane pisma św. Pawła od Krzyża*, red. W. Linke, Warszawa 1999, 135.

¹⁹ Tekst reguły (*Textus Altieri*) z 1736 r. nosi nazwę *Regole e Costituzioni*, wskazując tym samym, że pierwotny tekst Reguły został uzupełniony o wymagane elementy prawne (stąd *Costituzioni*).

²⁰ E. Sastre Santos, dz.cyt., 740.

dokonujące się zmiany i kreowanie nowej rzeczywistości. Ukierunkowanie działalności Zgromadzenia ku ludziom biednym i duchowo zaniedbanym nie mogło być również konsekwencją ich racjonalistyczno-naturalistycznych wyborów, o których zresztą, będąc daleko od światowych wpływów, mogli nie słyszeć, lecz ich duchowego ubóstwa, które stawalo się podatne na nowe formy życia. Paweł wiedział, że lekarstwem na tę chorobę jest ożywianie pamięci Męki Chrystusa i dążenie do osobistej relacji z Bogiem, której on sam doświadczał. Zgromadzenie, które miało zaistnieć wbrew ówczesnej sytuacji politycznej czy też i kościelnej, nie było pomysłem i założeniem Pawła. Zdrowy rozsądek raczej by nie nakazywał działalności, uprzednio osądzając racjonalnie wszelkie możliwe opory i trudności na drodze jej realizacji. Paweł nie rezygnował z gromadzenia towarzyszy, jednocześnie ich nie wokół własnej osoby, czy nawet idei, która przyświecała jego życiu, lecz wokół zadania, do którego Bóg go powołał wraz z innymi. W 1721 r. przed obrazem Maryi w bazylice św. Marii Większej w Rzymie składa ślub ożywiania w sercach wiernych pamięci Męki Pańskiej i gromadzenia towarzyszy, którzy będą podzielać z nim ten sam cel. Jednocześnie, jak sam zapisał, podczas kolejnej wewnętrznej iluminacji doświadczył, iż nie nadeszła jeszcze godzina aprobaty Reguł i Zgromadzenia. Zgromadzenie na ten czas miało przyjąć nie tyle formę prawną, ile przybrać kształt prawdziwej wspólnoty zebranej wokół tego samego celu. Nadarzącą się okazją było spotkanie z papieżem Benedyktem XIII w 1725 r., podczas którego Paweł uzyskał zgodę *vive vocis oraculo* na gromadzenie towarzyszy i wspólne życie zgodnie z przedstawioną papieżowi formą. Pragnienia Pawła spotkały się z ze znaną z ascetycznej formy życia postawą papieża dominikanina oraz jego fascynacją i podziwem dla pokutnego ideału życia nowej wspólnoty²¹. Zadowolenie Pawła studził biskup Cavalieri, zwracając uwagę, że takie pozwolenie, którego mógł udzielić niejedyn kardynał, nie ma żadnego znaczenia dla przyszłej aprobaty i stabilności Zgromadzenia. Pierwsze próby gromadzenia towarzyszy w Gaecie i w Itri nie przyniosły żadnych rezultatów. Ta sytuacja wpłynęła znacząco na decyzję Pawła, który obrał nowy kierunek realizacji swojego życia, daleki od wspólnoty z towarzyszami, oddając się posłudze szpitalnej u św. Galikana w Rzymie, niejako ulegając publicznym potrzebom zaspokajanim przez działalność religijną. Opatrzność jednak go nie opuszczała, prowadząc przez nowe sytuacje do realizacji założonego przez Nią celu. Protektorzy Pawła: kard. M. Corradini (fundator szpitala św. Galikana) i prałat P.M. Crescenzi przywozili Pawła i jego brata Jana do przyjęcia święceń kapłańskich, sądząc, że ich kapłańska posługa jeszcze bardziej przyczyni się do opieki nad chorymi. Przyjęcie święceń kapłańskich, których brak stanowił przeszkodę do założenia Zgromadzenia, stało się punktem zwrotnym w życiu Pawła. Istnienie i działalność Zgromadzenia były oparte na wykonywaniu święceń. Ich przyjęcie przez braci było kolejnym małym krokiem ku przyszłemu Zgromadzeniu, chociaż nadal poświęcali się pracy pielęgniarskiej.

Powrót na właściwą drogę, wskazaną Pawłowi w objawieniach prawie 10 lat wcześniej, nastąpił dzięki kolejnej opatrnościowej sytuacji. Paweł uznaje, że opieka związana z koniecznością dokonywania drastycznych zabiegów upuszczania

²¹ H. Van Laer, *Saint Paul de la Croix et le Sant-Siège. 1ère Partiè (1721–1768)*, Teramo 1957, 4.

krwi chorym na grzybicę znacznie wpływa na jego wrażliwość. Odczuwa, że nie jest powołany do dokonywania tych zabiegów i opuszcza szpital²².

Kolejne lata aż do pierwszego zatwierdzenia Reguł spędza Paweł na głoszeniu misji i rekolekcji, organizacji pierwszej samotni na Monte Argentario, gromadzeniu towarzyszy. Organizacja wspólnoty nie przynosiła jednak spodziewanych rezultatów. Pierwsi towarzysze, zaznawszy życia w samotni, opuszczali ją po kilku miesiącach. W 1737 r., w którym nastąpiło poświęcenie pierwszego klasztoru, wspólnota liczyła 5 kapłanów i 4 braci²³. Paweł przyczyn odejścia poszukiwał w zbyt surowych wymaganiach nakładanych przez Regułę, którą w nielicznych miejscach zaczął mitygować, nie naruszając jej istoty. Takie były również sugestie kard. L. Altieri.

Życie Pawła na Monte Argentario wyznaczają dwa wydarzenia, które koncentrują jego działalność poza poświęcaniem się głoszeniu misji i rekolekcji. Są ze sobą ściśle powiązane i dostrzegane również przez watykańskich kurialistów: aprobata Reguł i gromadzenie towarzyszy. Oprócz stałych problemów, wokół których toczyły się spory pomiędzy nimi a Pawłem, dotyczące zależności Zgromadzenia od miejscowych ordynariuszy oraz braku materialnego zabezpieczenia, wysuwana była nieustannie kwestia zbyt małej liczby członków wspólnoty. Z tego powodu aprobata Reguł i Zgromadzenia musiała zostać odłożona na czas ku temu sposobny²⁴. Okazja nadeszła wraz z wyborem kard. P. Lambertini na biskupa Rzymu (Benedykt XIV), który po raz pierwszy zatwierdził Reguły Zgromadzenia. Ze względu na zbyt małą liczbę członków Zgromadzenia aprobata nastąpiła poprzez formę reskryptu, który ze swej natury posiadał ograniczoną moc i wygasał wraz ze śmiercią papieża. W rzeczywistości jednak miał charakter bardziej stabilnego papieskiego *breve*, co wynika z jego treści²⁵. W momencie wydania reskryptu w postaci *breve* Zgromadzenie liczyło jedynie 6 kapłanów i jednego brata zakonnego (postulant)²⁶. Tym samym wspólnota pasjonistów w samotni na Monte Argentario zmieniła swój status. Stała się wspólnotą zakonną o pewnej stabilności na mocy zatwierdzonej Reguły życia. Zgromadzenie nie zostało jednak zatwierdzone jako osoba moralna w Kościele. Taka kolejność zdarzeń ukazuje, że wspólnota swym życiem zgodnym z Regułą uprzedziła prawną i stabilną formę życia zatwierdzoną w Kościele. Reguła wyznaczała rytm życia. Stolica Apostolska uznała miejsce wspólnoty w Kościele i charyzmat wyrażony w Regule. Paweł wraz z towarzyszami mógł złożyć śluby publiczne. Od tego momentu zakonnicy wyrzekają się swego rodzowego nazwiska, przybierając w jego miejsce tajemnicę z życia Jezusa lub imię świętego, które oznaczają przynależność do nowej rodziny. Grupa zgromadzonych wokół Pawła towarzyszy staje się rodziną, przestaje być Archikonfraternią Kapłanów (*Arch. Priora Orbetello*) pod jurysdykcją ordynariusza²⁷.

²² Tamże, 6–7.

²³ F. Giorgini, *Storia della Congregazione...*, dz.cyt., 115–116.

²⁴ H. Van Laer, dz.cyt., 12–17.

²⁵ Benedykt XIV, *Facta per me*. Reskrypt zatwierdzający Regułę Zgromadzenia (15.05.1741), w: H. Van Laer, dz.cyt., 154.

²⁶ F. Giorgini, *Storia della Congregazione...*, dz.cyt., 118.

²⁷ Tamże, 120.

Zatwierdzenie Reguł Zgromadzenia dało impuls do jego wzrostu. Breve *Ad futuram rei memoriam* Benedykta XIV z 1746 r. zatwierdziło preredagowane przez Pawła Reguły, udzielając przywileju częściowej egzempcji klasztorom, w których znajdowało się dwunastu zakonników profesów. Zgromadzenie jednak nie zostało zaaprobowane. W konsekwencji nie można było składać ślubów uroczystych, na czym Pawłowi tak bardzo zależało, oraz święcić kapłanów bez biskupich dymisori²⁸. Ponowne zatwierdzenie Reguł miało jednak duże znaczenie. Zgromadzenie coraz bardziej stawało się znane i rozpoznawalne, co w dużej mierze przyczyniało się do przysporzenia mu nowych członków. Dodatkowo przełożony generalny mógł swobodnie sprawować władzę nad wszystkimi domami Zgromadzenia. Było to jednak, jak pisze Paweł, zaledwie szczęśliwym początkiem dzieła, które nie zostało zakończone²⁹. Przyczyną tego stanu rzeczy była nadal zbyt mała liczba klasztorów. Uroczyste zatwierdzenie Zgromadzenia jako osoby prawnej w Kościele przez Klemensa XIV bullą *Supremi apostolatus* było możliwe dopiero w 1769 r. Nastąpiło po 49 latach, które upłynęły od spisania pierwszej Reguły i w momencie, w którym Zgromadzenie liczyło 142 członków (w tym 90 kapłanów) żyjących w 12 klasztorach. Wzrost liczby zakonników do 176 w 1775 r. oraz zmiany dokonane w Regule podczas kapituły generalnej pozwoliły Piusowi VI na uroczyste potwierdzenie bullą *Praeclara virtutum exempla* wcześniejszego zatwierdzenia Zgromadzenia ze wszystkimi przyznanymi mu przywilejami wraz z jego zaktualizowaną Regułą³⁰.

4. ŚWIĘTY PAWEŁ – OJCIEC W BRATERSKIEJ WSPÓLNOCIE

Poprzez natchnienia i wewnętrzne objawienia krystalizowała się w św. Pawle idea nowego Zgromadzenia, do powstania którego w Kościele Bóg go wybrał. Kształt temu Zgromadzeniu nadawał poprzez otrzymaną treść Reguły oraz jej aktualizację i dostosowanie do faktycznych warunków nie tylko wymaganych przez Kościół, ale przez codzienne życie wspólnoty oparte na niewzruszonych wyznacznikach: pokuty, ubóstwa, samotności i modlitwy. Troska o braterską wspólnotę przenikała się z zaangażowaniem zmierzającym do nadania jej stabilnej formy życia poprzez zgromadzenie zakonne.

Kształtowanie się pasjonistowskiej wspólnoty dokonuje się na wzór pierwszej wspólnoty uczniów Chrystusa. Uczniowie żyją wraz Chrystusem, który tworzy z nich wspólnotę, by w chwili Jego odejścia z tego świata poczuli się jednością – Kościołem, ciałem Chrystusa, którego On jest głową. Według podobnego schematu dokonuje się organizacja wspólnoty pasjonistowskiej i powstanie Zgromadzenia, które jest nie tyle przyczyną, ile naturalną konsekwencją powołania Pawła do gromadzenia towarzyszy według Bożego założenia. Dzieło Pawła jest realizacją woli Chrystusa, kontynuacją dzieła uobecniania Bożej miłości wyrażonej w męce Chrystusa.

²⁸ Benedykt XIV, *Ad futuram rei memoriam*. Breve (28.04.1746), w: H. Van Laer, dz.cyt., 159–160.

²⁹ H. Van Laer, dz.cyt., 61.

³⁰ F. Giorgini, *Storia della Congregazione...*, dz.cyt., 200.

Wspólnota pasjonistów, czyniąc nieustannie obecną pamięć o Męce Chrystusa i ożywając ją w duszach wiernych, włącza się w misję Chrystusa powierzoną Jego apostołom. Stąd też Paweł, zapoznając ze Zgromadzeniem, pisał, że życie pasjonistów jest takie samo jak życie apostołów, w niczym się od niego nie różniąc, a każdy z członków Zgromadzenia może być nazwany uczniem Chrystusa³¹. Dlatego też w swoich listach skierowanych do zakonników Zgromadzenia powoływał się na biblijne świadectwa życia apostołskiego ukazane w Dziejach Apostolskich (Dz 1, 14; Dz 4, 32–35)³² oraz przytaczał te fragmenty Listów św. Pawła Apostoła, w których wskazuje na cnoty życia wspólnego ożywiające wspólnotę chrześcijańską: pokorę, łagodność, miłosierdzie, prostotę, gotowość do służby braciom, cierpliwość³³. Apostolska wspólnota pasjonistów to wspólnota odzwierciedlająca życie apostołów.

Braterska i apostolska wspólnota odzwierciedla się w strukturze Zgromadzenia. Nie znając pierwotnej Reguły Pawła, którą sam spalił, nie możemy ocenić, na ile wewnętrzna struktura wspólnoty braterskiej jest dziełem twórczym Pawła, a na ile pochodzi w swych szczegółach z Bożej inspiracji. Kolejne teksty Reguł w wielu miejscach zawierają znaczące zmiany wprowadzone przez św. Pawła czy to pod wpływem wskazań zajmujących się ich aprobatą kardynałów i przyjaciół Pawła, czy też decyzji podejmowanych przez kapituły generalne Zgromadzenia. Wiele z nich było dokonywanych ze względu na rozrastającą się liczbę członków i domów Zgromadzenia. Przykładem tych okoliczności jest choćby wybór przełożonego domu, który według tekstu *Altieri* i Reguły z 1741 r. dokonywany był bezpośrednio przez członków wspólnoty z zakonników do niej należących. Od 1746 r. wybór ten znalazł się w rękach przełożonego generalnego, a z czasem prowincjalnego³⁴.

Boskie inspiracje struktury Zgromadzenia, które Paweł odzwierciedlił w Regule, znajdują się w jej elementach niezmiennych, z których Paweł nie chciał zrezygnować przy każdej okazji jej zatwierdzenia. Wspólnota pasjonistów była na pierwszym miejscu wspólnotą braci, aczkolwiek strukturalnie podzielona na kapłanów i braci zakonnych³⁵. Równość wszystkich wynikała z teologicznych podstaw wspólnoty, w której każdy członek został zbawiony i odkupiony przez Chrystusa i powołany na równych prawach i obowiązkach do głoszenia zbawczej obecności miłości Boga objawionej w męce Jego Syna. Tę braterską równość podkreśla Reguła, w której wszyscy członkowie Zgromadzenia określani są jako bracia. Zasada organizująca życie wspólne była od początku jasno sprecyzowana: tam, gdzie w grę nie wchodzi wykonywanie sakramentu święceń, nie istnieją żadne różnice i przywileje. Równość

³¹ S. Paolo della Croce, *La Congregazione della Passione di Gesù: cos'è e cosa vuole*. «Notizie» inviate agli amici per far conoscere la Congregazione, a cura di F. Giorgini, Roma 1978, notizia '47, *La comunità passionista nella dottrina di S. Paolo della Croce*, Roma 1980, nn. 3; 14.

³² Opis życia wspólnoty pasjonistów, odzwierciedlający życie wspólnoty apostolskiej najwyraźniej jest obecny w Liście do wspólnoty w Vetralla z 12 marca 1753; S. Paolo della Croce, *Lettere*. I^o Volume. *Ai Passionisti*, a cura di F. Giorgini, Roma 1998, 799–804.

³³ F. Giorgini, *La comunità passionista nella dottrina di S. Paolo della Croce*, Roma 1980, 7–8.

³⁴ Tekst *Altieri*, rozdz. XXXI; Reguła 1741, rozdz. XXXIII; Reguła 1746, rozdz. XXXI.

³⁵ W XIX w. pod dużym wpływem czynników społeczno-kulturowych podział na braci i kapłanów stał się wyraźny, co przełożyło się na podziały pomiędzy nimi na oddzielne chóry, refektarze czy miejsca zamieszkania w klasztorze.

i jedność podkreślało również pozbycie się nazwiska rodowego, by tym samym wyeliminować wszelkie przywileje związane z uprzednim stanem życia. Wraz z powołaniem wszyscy stają się synami tego samego Zgromadzenia i braćmi, których rodzi i jednoczy miłość Boga.

Paweł bardzo się troszczył, by wspólnota braterska wyrażała się w najbardziej codziennych formach życia zwłaszcza w sytuacjach, które instynktownie i czasami na zasadzie współzawodnictwa popychają do zaspokojenia potrzeb jedzenia, ubrania czy zdrowia. Przypominał zatem, że ta wspólnota żyje w ten sam sposób jak wspólnota apostołska, w której każdemu przysługiwało to, co jest mu konieczne oraz w taki sposób, by nikt nie mógł czynić i nazywać rzeczy swoimi. Dbał równocześnie, by jego pozycja *ojca*, jak go nazywali zakonnicy, nie była nigdy związana z jakimkolwiek przywilejem. Nawet w najdrobniejszych sprawach nie dopuszczał, by ktokolwiek dostrzegł różnicę pomiędzy nim a braćmi. Nigdy nie dopuszczał, by najprostsze czynności, jak chociażby sprzątanie własnej celi, były dokonywane przez innych, niezależnie od wieku, zdrowia czy pozycji. W celu podkreślenia wartości tych czynności nadawał im głębsze znaczenie, wskazując, że troska o ład i porządek jest wyrazem przygotowania na obecność Boga, z którym zakonnik spotyka się we własnej celi. Jest również wyrazem szacunku dla siebie i dla braci, którzy dzielą tę samą samotnię. W przeciwnym razie jest wykroczeniem poza łaskę powołania³⁶.

Drugim charakterystycznym elementem struktury wewnętrznej Zgromadzenia jest wspólnota braterska, aktualizująca wolę Boga rozpoznaną i wyrażoną w Regule zaaprobowanej przez Kościół. W niej bowiem została wyrażona i zapisana przez Pawła wola odnosząca się do formy życia, którą to wolę objawił mu Bóg podczas ćwiczeń duchowych w Castellazzo w 1720 r. Od przestrzegania tej Reguły zależy skuteczność Zgromadzenia. Późniejsze od zatwierdzenia Reguły zatwierdzenie Zgromadzenia po prawie 30 latach świadczy o jej autentyczności i vitalności, z której korzysta każdy zakonnik, podejmując formę życia w niej przedstawioną i prowadzącą do uświęcenia siebie i tych, do których zostanie posłany. Sens życia zgodnego z Regułą św. Paweł ukazuje, odwołując się do niej jako objawionej mu woli Boga, która ani przez niego, ani przez kogokolwiek innego nie może być zmieniona. Wspólnota zakonna jest miejscem, w którym każdemu członkowi wola Boża objawia się w sposób jednoznaczny. Poznanie jej dokonuje się poprzez akceptację życia zgodnego z Regułą. Trzeba ją znać, by w jej świetle identyfikować właściwie swoje powołanie. W niej wyraża się wola Boga względem zakonnika. Paweł na zakończenie Reguły stwierdza: *Niech więc wszyscy czytają ją szczerymi oraz prostymi oczyma i starają się ją zachować w pokorze i prostocie serca ... są one bowiem środkami najskuteczniejszymi i odpowiednimi do osiągnięcia doskonałości chrześcijańskiej*.

Zachowanie Reguły ma głęboki wymiar, znacznie wykraczający poza jej zewnętrzne przestrzeganie i traktowanie jej jedynie jako punkt odniesienia organizacji życia wspólnego. Chociaż i w tym elemencie, jak zaznacza Paweł, wykroczenie poza jej ramy łączy się z brakiem uznania szacunku dla siebie i innych. Paweł wskazuje,

³⁶ S. Paolo della Croce, *Guida per l'animazione spirituale della vita passionista «Regolamento comune» del 1755*, a cura di F. Giorgini, Roma 1980, nn. 41, 43, 45, 47, 50, 61.

iż przestrzeganie Reguły jest środkiem osiągnięcia doskonałości chrześcijańskiej, drogą, na której zakonnik się formuje, w sensie etymologicznym tego słowa, tzn. przyjmuje nową formę. Wszyscy zakonnicy, przestrzegając Regułę, formują w sobie wewnętrzną postawę, która jest odpowiedzią na postawę (formę życia) Jezusa, przyjmującego spełnienie woli Ojca jako jedyną normę swojego życia. Akceptując obiektywne wymagania Reguły, zakonnicy kształtują w sobie dynamiczną postawę, która stopniowo czyni ich uczestnikami prawdziwej wolności Jezusa. Bez podkreślenia i zrozumienia tego aspektu braterskiej wspólnoty Reguła jako punkt odniesienia przestanie być elementem inspirującym, a przede wszystkim jednoczącym życie braterskie we wspólnocie. Pozostanie wspólnotą jako administracyjna struktura do spełnienia indywidualnego życia ze szkodą dla innych³⁷. Spełnienie woli Bożej, wyrażonej w Regule, jest najsilniejszym elementem jednoczącym wspólnotę. Jest to jednocząca wola zbawcza. W niej należy poszukiwać odniesień do indywidualnych wyborów we wspólnocie. Osoba, która czuje się wezwana do życia w sposób przedstawiony w Regule, jest powołana do wypełnienia woli Bożej na drodze przez Niego wskazanej. Ta odpowiedź na Boże wezwanie i chęć jej spełnienia woli sprawiają, że zakonnicy łączą się w jedną wspólnotę braterską.

Życie św. Pawła od Krzyża, jego działalność i jej skutki są nie tyle świadectwem powołania, które otrzymał, ile raczej odzwierciedleniem tego, czego nieustannie doświadczał. Dzięki swojemu nieustannemu zjednoczeniu z Bogiem przyjmował w swoim życiu postawę Chrystusa sługi Ojca, brata i przyjaciela ludzi. Stanowczość i zdecydowanie z jednej strony oraz zrozumienie i otwartość na drugiego charakteryzowały jego życie. Taka postawa sprzyjała temu, by, niezależnie od uznawania go jako założyciela rodziny zakonnej, traktować go jako ojca i brata. Jego powołanie realizowało się we wspólnocie braterskiej, której więzy opierał nie na realizacji swojej, lecz boskiej woli jasno wyrażonej i prosto przedstawionej.

BIBLIOGRAFIA

- Benedykt XIV, *Ad futuram rei memoriam*. Breve (28.04.1746), w: H. Van Laer, *Saint Paul de la Croix et le Sant-Siège. 1ère Partiè (1721–1768)*, Teramo : Edizioni ECO 1957, ss. 159–160.
- Benedykt XIV, *Facta per me*. Reskrypt zatwierdzający Regułę Zgromadzenia (15.05.1741), w: H. Van Laer, *Saint Paul de la Croix et le Sant-Siège. 1ère Partiè (1721–1768)*, Teramo: Edizioni ECO 1957, s. 154.
- Consilia et annotationes Episcopi Cavalieri* w: F. Giorgini, *Regulae et Constitutiones Congr. SS.mae Crucis et Passionis D. N. J. C. Editio Critica Textuum*, Romae: Verbum Crucis 1958, 151–154.
- De Sanctis G.A., *L'avventura carismatica di S. Paolo della Croce*, Roma: PP. Passionisti 1975.
- Giorgini F., *La comunità passionista nella dottrina di s. Paolo della Croce*, Roma: Curia Generale Passionisti 1980.
- Giorgini F., *Regulae et Constitutiones Congr. SS.mae Crucis et Passionis D.N.J.C. Editio Critica Textuum*, Romae: Verbum Crucis 1958.
- Giorgini F., *Storia della Congregazione della Passione di Gesù Cristo*. Vol. I. *L'epoca del Fondatore (1720–1775)*, Pescara: Edizioni STAUROS 1981.

³⁷ F. Giorgini, *La comunità passionista...*, dz.cyt., 11–12.

- Lippi A., *Sylwetka duchowa św. Pawła od Krzyża*, tłum. z wł. W. Linke, w: *Przeżyć własną śmierć. Sylwetka duchowa i wybrane pisma św. Pawła od Krzyża*, red. W. Linke, Warszawa: Evangelium Passionis 1999, 32–110.
- Mead J., *St. Paul of the Cross. A Source / Workbook for Paulacrucian Studies*, New Rochelle, New York: Don Bosco Publications 1983.
- Pius od Imienia Maryi, *Żywot św. o. Pawła od Krzyża założyciela Zgromadzenia Św. Krzyża i Męki P. N. Jezusa Chrystusa OO. Pasjonistów*, Kraków: OO. Pasjoniści 1929.
- Regula i Konstytucje Zgromadzenia Męki Jezusa Chrystusa*, Rzym: Editoriale Eco srl (Teramo) 1984.
- Sastre Santos E., *La vita religiosa nella storia della Chiesa e della società*, Milano: Ancora Editrice, 1997.
- Sobór Laterański IV, *Konstytucje*, w: *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tom II (869–1312) Konstantynopol IV – Lateran I – Lateran II – Lateran III – Lateran IV – Lyon I – Lyon II – Vienne*, red. A. Baron, H. Pietras, Kraków: Wydawnictwo WAM 2002, 221–325.
- Sobór Lyonński II, *Konstytucje*, w: *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tom II (869–1312) Konstantynopol IV – Lateran I – Lateran II – Lateran III – Lateran IV – Lyon I – Lyon II – Vienne*, red. A. Baron, H. Pietras, Kraków: Wydawnictwo WAM 2002, 400–457.
- Spencer P.F., *As a Seal Upon Your Heart. The Life of St Paul of the Cross Founder of the Passionists*, Rome: Società San Paolo 1994.
- Strambi V.M., *La spiritualità di san Paolo della Croce*, Macerata: Editoriale Eco 1994.
- S. Paolo della Croce, *Guida per l'animazione spirituale della vita passionista «Regolamento comune» del 1755*, a cura di F. Giorgini, Roma: Curia Generale Passionisti 1980.
- S. Paolo della Croce, *Lettere. I^o Volume. Ai Passionisti*, a cura di F. Giorgini, Roma: Edizioni CIPI 1998.
- S. Paolo della Croce, *La Congregazione della Passione di Gesù: cos'è e cosa vuole. «Notizie» inviate agli amici per far conoscere la Congregazione*, a cura di F. Giorgini, Roma: Curia Generale Passionisti 1978.
- Św. Paweł od Krzyża, *Relacja z ćwiczeń duchowych w Castellazzo*, tłum. z wł. W. Linke, w: *Przeżyć własną śmierć. Sylwetka duchowa i wybrane pisma św. Pawła od Krzyża*, red. W. Linke, Warszawa: Evangelium Passionis 1999, 125–168.
- Van Laer H., *Saint Paul de la Croix et le Sant-Siège. Ière Partiè (1721–1768)*, Teramo: Edizioni ECO 1957.
- Zoffoli E., *S. Paolo della Croce. Storia Critica*, Roma: Curia Generalizia PP. Passionisti 1963.

FOUNDING CHARISM OF ST. PAUL OF THE CROSS

Summary

In the history of the development of St. Paul's of the Cross vocation one can distinguish several successive moments: his vocation to life dedicated solely to God, the vocation to gather companions, the vocation to the priesthood, the vocation to establish the Congregation of the Passionists. The study discusses the issue of the development of St. Paul's vocation to community understood as fraternal community and the community itself preceding the formal aspect of its affirmation as a religious order.

Key words: St. Paul of the Cross, discernment, charism, community, congregation

Nota o Autorze

Tomasz GAŁKOWSKI CP – prof. dr hab., kierownik Zakładu Teorii Prawa Kanonicznego w Katedrze Teorii, Historii i Norm Ogólnych Prawa Kanonicznego na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie. ORCID ID: 0000-0001-9166-9516
Kontakt mail: t.galkowski@uksw.edu.pl.